1.

PRVNÍ KAPITOLA

Psí štěkot na chvíli přehlušil řev mužských hrdel a pak už bylo zase slyšet jen křik doléhající zvenčí, z druhé strany pevně uzamčených dveří dobytčího vagonu, v němž se Helena pokoušela přes namačkaná těla dosáhnout na své zavazadlo. Pro většinu nově příchozích byl jazyk toho ještě stále vnějšího světa nesrozumitelný, tím spíš, že pokřiky přicházely současně. Helena nicméně rozpoznala, že se na místě, kam přijeli, hovoří německy, a záhy i ostatní pochopili, kdo jsou ti lidé, kteří tak vytrvale pokřikují podél vlaku, který, jak si všichni uvědomili, zastavil na své konečné stanici.

O dveře se opřel hever a dveře se s rachotem otevřely. Do vagonu vtrhl čerstvý ledový vzduch. Ti, co stáli nejblíž východu, vyskákali na zem, zatímco ostatní

zůstali stát a dál strnule, s úžasem pozorovali výjev, jenž se jim naskytl. Jenže nebyl čas se rozhlížet, netrpěliví muži podél trati měli naspěch.

„Honem! Dolů!“ nyní i Helena, jež se ještě stále strkala uvnitř mezi ženami, zaslechla hlasitý povel, tentokrát kupodivu v polštině. Ještě víc ji překvapilo, když spatřila podivný mužský zjev, vylézající k nim do vagonu. Vychrtlý člověk v příliš širokém vězeňském mundúru a s kulatou čapkou z téže látky na hlavě vykřikoval bezustání své dva rozkazy a při tom ženy tahal a strkal ven z vagonu. Nebyl hrubý, ale ani zvlášť ohleduplný, a tak brzy chňapl i po Heleně. Za okamžik se octla venku, na dobře osvětleném nástupišti.

Chlad časně jarního podvečera jí rázem začal zalézat pod kůži a zesílil pocit strachu, který v ní během jízdy v rozhovoru se spolucestujícími poněkud zeslábl. Tak dlouho přesvědčovala některé z dívek, že jedou na práci, až tomu sama uvěřila.

Nyní jí však všechno přišlo jiné a podezřelé. Zvláště při pohledu na několik Němců v uniformách SS, kteří rozkročení a s rukama zkříženýma na prsou stáli poněkud stranou, jako by se dokonce distancovali od zmatku vládnoucího na železniční zastávce. Na rtech jednoho

z nich zachytila Helena lehký přezíravý úsměv. V páteři ji zamrazilo, nejen zimou.

„Musíme tu nechat zavazadla," skoro do ucha jí ustaraně zašeptala Libuška.

„Zavazadla?" opakovala Helena ještě tišeji a dořiroka otevřenýma očima se rozhlížela kolem. I z ostatních vagonů vystupovali lidé, anebo byli ve většině případů vyhazováni. Zavládl zmatek, všichni bloudili očima kolem sebe a někoho hledali. Ale jen pohledy, tiše, jako by svými hlasy nechtěli rušit rytmus povelů vybízejících ty, kteří právě dorazili, aby už konečně vystoupili z vlaku. Někteří z esesmanů máchali bambusovými holemi a volskými žílami, obcházeli čerstvě přivezené lidi a měřili si je pohledy vybíravých kupců na dobytčím trhu.

„Říkal to ten Polák. O zavazadlech," Libuška dále myslela na totéž a kývla na muže, který je před chvílí vytáhl z vagonu. Oběma rukama pevně svírala starý odřený kufr s jedinými zbytky svého jmění. Heleniny věci stály vedle ní, na podlaze. Obě si nyní všimly dalších dvou mužů podobných Polákovi, se stejnými kostnatými obličeji, jak se prodírají mezi lidmi z vagonu. Polák se nyní zabýval zabavováním zavazadel. Už nevy-

světloval, co se má dělat, ale hrubě trhal lidem z rukou cestovní kufry, batohy a rance a odstrkoval ty, kteří po nich znovu sahali. Tak popadl i jejich věci a mrskl jimi na hromadu k ostatním.

Třebaže Helena nevěděla, kdo jsou muži v pruhovaných šatech, nějak cítila, že právě toho Poláka přidělený úkol nikterak netěší, ale plní jej svědomitě kvůli sobě, a ne proti nim. Hromady kufrů se vršily a stále méně bylo těch, kteří se bouřili proti tomu prvnímu dějství dramatu na nástupišti v místě, jehož jméno jen málokdo z nich tušil. Většina spolehlivě věděla jedině to, že jsou v Polsku, což jim odhalil pohled zamřížovanými okénky vagonu na cestě z Popradu[1] sem.

„Věci nám vrátí, že?" v Libuščině hlase bylo už cítit zaúpění dožadující se přitakání, ale Helena jí nevyhověla. Na rozdíl od kamarádky se už na svůj kufr neohlížela. Pokoušela se pochopit, co je to za místo, kam dorazili, a co se tu děje, a tak, zatímco je hubení vězni strkali dopředu, zvedla pohled. Nástupiště bylo osvětlené, ale na krajinu kolem se už snášel soumrak. Přesto ve vzdálených obrysech dokázala rozpoznat objekt s komínem.

[1] *Slovenské město, kde byl jeden ze sběrných táborů pro slovenské Židy, deportované do Osvětimi*

Určitě továrna, usoudila a znovu zadoufala, že měla pravdu, když věřila, že jedou na práci. Ale další dění ji znovu zviklalo.

Povely požadovaly roztřídění podle pohlaví. Nalevo ženy s dětmi, napravo muži. Všichni do řad po pěti. Nepravidelné řady byly rychle vyrovnány pomocí holí. Helena se dostala do druhé řady.

Zrovna před ní stál chlapec, ne starší než sedm osm let. Vedle něj matka, která ho držela za ruku. Působila hrozně vystrašeně, třásla se a neustále pokukovala po synovi, ale ten se zdál klidný. Dokonce v jednom okamžiku pustil matčinu ruku, jako by chtěl někomu, nejspíš sobě, dokázat, že je už dost velký a že se nemusí držet matky. Ale ta ho okamžitě zase křečovitě sevřela.

Helena si všimla, že dítě pod pravou paží něco drží. Trochu se vyklonila a zjistila, že to jsou housle, což jasně prozrazoval tvar tmavého návleku. Byly to navlas stejné tříčtvrteční housle, na jaké hrávaly děti, s nimiž kdysi chodila do obecné školy. Helena měla krásný hlas a ráda zpívala, ale nikdy na nic nehrála, třebaže ji k tomu přemlouvali. Právě na tyto školní dny si nyní vzpomněla při pohledu na toho neznámého chlapce a pochopila, že matka po výstupu z vlaku porušila rozkaz a ponecha-

la synovi ten kousíček majetku, který si vzali s sebou v rámci povoleného množství. Nástroj byl chlapci natolik vzácný, že se ani teď od něj nechtěl odloučit. Matka splnila jeho přání, možná až po několika slzách. Určitě hraje dobře, pomyslela si Helena a odvrátila pohled právě ve zlou chvíli.

Německá slova se řinula v její bezprostřední blízkosti. Znetvořený obličej esesmana s bičem v ruce mluvil sám za sebe, a tak ani nebylo třeba rozumět mu zcela přesně. Žena vrtěla hlavou, mluvila rychle, nesrozumitelně a nesouvisle, ale všichni kolem ní ihned pochopili, v čem je problém. Housle nepatří do pětistupu, ale na hromadu s ostatními věcmi. Bič zapráskal a žena trochu poklesla v kolenou. Až druhá rána ji srazila na zem docela. Chlapec rychle poklekl k matce. Kupodivu neplakal, a housle teď pevně tiskl na prsa. Ale jen na okamžik, protože mu byly ihned hrubě vyrvány. I Helena stejně jako ostatní pohledem doprovodila let nástroje, který neslyšně dopadl do bláta. Až nyní se chlapec tiše rozplakal a na matčina záda zasvištělo ještě pár ran bičem.

„Uklidni ho!“ zasyčel ten, který jím švihal, německy, jazykem, jemuž Helena rozuměla a i všichni ostatní už natáhli uši, aby co nejlépe chápali jazyk tohoto místa.